

Allgemeinbildung

Bogen

Wilhelm von Humboldt: *Gesammelte Werke, Erster-Fünfter Band, 1841-1846.*

Wilhelm von Humboldts samlede værker, der i skolens udgave er samlet i tre fysiske bind, er udgivet få år efter hans død af hans mindst lige så berømte bror, naturforskeren Alexander von Humboldt. Det skal være usagt, hvilke kriterier, der er fulgt for udvælgelsen af indholdet – i andre udgaver når de samlede værker op på over 20 bind! Alt sammen er det imidlertid udtryk for en overordentligt vidtfaavnende produktion, der spænder fra alt lige fra sprogvidenskabelige afhandlinger til en lang række poetiske tekster, først og fremmest såkaldte sonetter, vers bestående af 14 verslinjer på hver 11 stavelser.

Afhandlingerne blev typisk brugt som oplæg til videnskabelig behandling på det universitet, som Humboldt i 1810 selv deltog i opbygningen af, og som bærer hans navn den dag i dag: Humboldt-universitetet i Berlin. Flere af disse afhandlinger fik særdeles stor indflydelse på den politiske idéudvikling i Europa senere i det 19. århundrede.

Med i de samlede værker er også det essay, Wilhelm von Humboldt skrev i 1792 om den franske forfatning 1791, en af de første demokratiske grundlove i Europa. Ved selvsyn havde han oplevet den franske revolution i 1789 og stillede nu spørgsmålet: Kan "frihed" indføres "fra oven" – f.eks. i form af en grundlov? Eller er friheden først reel, når den vokser op "fra neden", d.v.s. fra hvert enkelt individ? Humboldt holdt på det sidste. Synspunktet fik fundamental betydning, ikke blot for den senere grundlægger af liberalismen, den engelske filosof John Stuart Mill, men overhovedet for det europæiske syn på opdragelse og uddan-

Forfatteren

Friedrich Wilhelm Christian Karl Ferdinand von Humboldt (1767-1835) var ud af en gammel preussisk junkerfamilie. Hans tid – årene omkring den franske revolution og Napoleonskrigene – var en af de mest begivenhedsmættede i europæisk historie. For Humboldt kom den bl.a. til at

betyde, at det Preussen, han var vokset op i, i 1806 ganske enkelt blev erobret af det franske kejserrige. Resultatet på længere sigt var en række grundlæggende reformer, der i årene efter Napoleon førte til et helt nyt syn på den preussiske stat. Denne udvikling tog Humboldt aktiv del i – som debattør, embedsmand og diplomat.

Humboldt er dog først og fremmest kendt for sin indsats som sprogforsker. Hans opfattelse var, at hvert enkelt sprog rummer et endeligt antal strukturer – grammatik, ordforråd o.s.v. – men at disse strukturer har et uendeligt antal anvendelsesmuligheder, der under ét karakterer sprogbrugernes fælles egenart. Denne opfattelse udviklede sig til den disciplin indenfor lingvistikken, der i dag går under navnet generativ grammatik.

Teorien byggede på talløse studier af over 100 sprog verden over – selv talte han 10! F.eks. var han den første, der kortlagde det baskiske sprog i det nuværende Spanien, et af de få sprog i Europa, der ikke hører til den indoeuropæiske sproggruppe. En anden berømt undersøgelse er hans studier over det javanesiske sprog, der udkom posthumt i 1836.

Baggrunden

Næppe nogen enkeltperson har haft så stor betydning som Humboldt for det skolesyn, som f.eks. en skole som Haderslev Katedralskole står for i dag. Det handler ganske enkelt om det tilsyneladende indlysende spørgsmål: Er skolen til for eleven? Eller skal eleven tilpasses skolen? Humboldts svar var, at skolens altoverskyggende formål skulle være at uddanne børn og unge til frie, selvstændigt tænkende, ansvarlige voksne.

Den slags kaldte Humboldt almendannelse: "Allgemeinbildung". Spørger man, hvorfor det netop var Humboldt, der undfangede denne ædle vision, er svaret, at han som preussisk embedsmand påtog sig at opbygge et helt nyt uddannelsessystem efter det kaos, det fulgte i kølvandet på den franske revolution og Napoleonskrigene, og som førte til ikke bare Preussens, men hele "Det Hellige Romerske Rige af Tysk Nations" undergang i 1806. Herudaf voksede erkendelsen af, at noget helt nyt og ideelt skulle ligge til grund for det nye Preussens, Tysklands, opbyggelse. Det gammelkendte var yt.

Udgangspunktet var, at størrelser som "samfundssind" eller "borgerskab" er noget, der skal gro frem indefra og nedefra gennem hvert enkelt menneskes opdragelse og "dannelse". Afgørende er det enkelte menneskes frihed og integritet. Med andre ord: Eleverne skal opdrages til at tænke selv – skolen skal blot være hjælperen hertil.

For "den lærde skole" – det, der i dag er gymnasiet – kom det til at betyde, at eleverne skulle undervises i nogle af de ypperste tanker, menneskeheden har frembragt, først og fremmest de klassiske, antikke forbilleder. Selv i dag er de fleste tilbøjelige til at give Humboldt ret.